

SZENTMÁRTONI JÁNOS Apák temetése

Nem kellett sokáig keresnie, hamar meglelte az apját – emlékezett a Férfi. Lagzijuk forgatagában egyszer csak arra lett figyelmes, hogy eltűnt, sehol nem látja. Tudta róla, hogy már nem bírja az italt, hamar lerészegedik tőle. A sporttelep előtti buszmegállóban talált rá. Az oszlop tövében szundikált, átkarolva azt. Már szürkült. Rajta kívül nem volt senki a megállóban. Ágrólszakadt öreglegény, aki, miután kitáncolta és kiénekelte magát, elbotorkált ide, hogy hazamenjen. Kibillenhetett az egyensúlyából, de az oszlopot még időben megragadta. Hűségesen öleli azóta is. Mintha csak az idő korlátjába kapaszkodna egy égi buszra várva, amely begyűjti az ilyen levitézlett betyárokat. Azokat, akik nem szabadultak egy életen át sorsuk kelepceből, pedig megbánták már rég, amit tettek, vagy amit nem. Mosolygott, mint aki szépet álmodik. Talán virágot szedett egy réten régóta halott feleségének. Megsajnálta. Nem tudott rá haragudni. Visszament a sokadalomhoz, és nővérel addig kérdezősködtek, amíg nem találtak egy józan rokont, akinek autója is van. „Apánkat kéne hazavinni” – mondták pironkodva.

Amíg összecihelődtek, addig ő örködött fölötte. Cigaretára gyűjtött. Nézte ezt a pörköltsaftos ingű kis embert, mellzsebéből kikandikáló fekete fésűjét, kibomlott cipőfüzőit, arcán a mosolyt, amelyet még irigyelhetett is volna tőle. Gyerekkorában antennákat szerelt a háztetőn szédítő magasságban, ő meg az udvarról szurkolt érte, nehogy lezuhanjon. Mintha az eget ostromolta volna az apja. Sokszor álmodta róla akkoriban: addig-addig toldozgatja antennáit, hogy azokon olyan magasra mászik, ahová már el se látni. Ott mintha ajtó nyílna, apja belép rajta, s kis idő múltán újabb antennákkal bukkan elő újra, majd ereszkedik visszafelé. De azok már nem holmi földi szerkezetek – világítanak, mint a neoncsövek. Mintha rúdjaikban izzana valami fény, amelytől megnyugszanak az emberek. A világot akarta befogni az apja, de a cseh adón túl nem jutott sosem. Aztán földet ért örökre. S most itt szendereg részegen fia lakodalmán egy

buszmegálló táblaoszlopának tövébe csúszva, jóval az álmai mögött, gyűrött ruhában. Nem volt szíve fölbresztetni őt, mégis megtette, amikor fölbukkant a kocsí. Először ellenkezett az öreg, hogy nem kell, majd ő hazamegy busszal, mulassanak csak tovább, de aztán hagyta magát autóba hajtogatni, elgurult kaplajáért még visszanyúlt, mielőtt rácsattant az ajtó.

Egy ideig nézett utána, majd sarkon fordult. Ekkor még nem sejtette, hogy két év múlva temetni fogja.

Nem sokan gyűltek össze. Maréknyi rokon, néhány barát. Jóformán alig szóltak egymáshoz. A két család már régóta nem tartotta a kapcsolatot. Pedig az unokatestvérek örültek egymásnak. Az unokák meg kíváncsian vizslatták a másikat, hiszen még soha nem találkozhattak. „Mi másra jó egy temetés, mint ismerkedésre?” – gondolta. Hogy azok is egymás szemébe nézhessenek egy pillanatra, akik addig csak hallomásból tudtak egymásról.

Sütött a Nap. A temető kihalt volt. Egy-egy furcsa hangú madár rikácsolt bele olykor a csendbe. A szél, amikor belefűjt a mikrofonba, a hangfalak kísértetjárta szurdokként fölerősítették. Minden olyan egyszerűnek hatott és véglegesnek. Csak nézték a porszóró szökőkutat, amelyen keresztül nemsokára szertefűstölög egy ember.

Apja mindig azt mondogatta, őt szórják csak szét, minek ide drága koporsó vagy díszes urna. Minek sírhely, amivel csak a baj van? Elég, ha néha emlékeznek rá, és meggyűjtanak érte egy gyertyát. Ehhez lehet bárhol az ember. Persze, azért is gondolhatta így, mert tisztában volt azzal, hogy a felesége mellé úgysem kerülhet. És nemcsak azért, mert abban a sírban ekkorra már kisebb kompánia verődött össze – ott nyugodott a felesége, anyósáék, sógora –, hanem azért is, mert egy gyilkost lehetőleg ne ugyanoda temessenek, ahol az áldozata alusza örök álmát.

Fogalma sem volt – gondolta a Férfi –, hogy az apja miben hitt, ha hitt egyáltalán. Készült-e erre a nagy útra, vagy csak öntudatlan pusztította magát? Akármilyen roskatagnak tűnt is az utóbbi időben, nem képzelte róla, hogy bármi két vállra fektetheti. Talán, mert az apákról általában is ezt gondoljuk. Állnak az idő örvényében. Neki nem lehetett támasza az apja; pénzzel sem segíthette, csak egy romos kis házat örökölték tőle a nővéreivel; ritkán is találkoztak; azt az éjszakát is mindig csak ígérte, hogy egyszer részletesen elmeséli, de nem volt szava vagy bátorsága hozzá. Mégis kegyetlen látvány volt, amikor

Részlet a szerző *Szomjútság* című, az Ünnepi Könyvhétre megjelent kisregényéből

fémkoporsóba tuskolták pokrócba csavart testét, és kicipeltek kertjéből az emlékezet peremére, ahonnan végleg eltűnt a szemük elől. Ezután már csak egyszer látta őt, a rákövetkező nyáron. A Somlónál kerekedett egy nyikorgó kempingbiciklin a szomszédos falu irányába. Fogalma sem volt, hogyan került oda. Mindig is szeretett tréfálkozni, de erre azért ő sem lehetett képes – gondolta magában, és mosolyra húzta száját az emlék.

A búcsúbeszéd első mondatai után váratlanul felbukkant egy kicsi traktor, amely a szertartás végéig ott berregett körülöttük. Erre már majdnem hangosan felröhögött. Ez nem lehet igaz. Viccből is megárt a sok. Fél szemmel végig azt a pöfögő kis járművet figyelte, amely néha meg-megtorpant, hogy aztán újult erővel, gázfröccsöt adva, még bántóbban zörögjön bele a szertartásba. Egy varjú ült rajta, kíváncsin forgatva fejét. Időnként elrugaszkodott, átrepült fölöttük, majd visszazállt a traktor tetejére. A vezetőt nem lehetett jól kivenni, de megesküdtött volna rá, hogy az apjára hasonlít.

Utazott ő már traktor pótkocsiján, amikor elverte őket az eső az erdőben. Tucatnyi ázott, bögöly-csípte, kimerült kamasz zötykölődött rajta vissza, a táboruk felé. Kormányzott is egyet még gyerekkorában, egy badacsonyi nyaraló gondnokának ölében ülve. Egyszer majdnem meg is küzdött eggyel, amiért az napokig fölverte vadkempingezésük folyóparti csöndjét. Gitárművész barátjával úgy, ahogy voltak, fürdőgatyában, mezítláb, szikkadt barázdákon bukácsolva indultak felé, hogy kirángassák belőle a sofőrt. Elsötétített ablakával, amelyben csak a bárányfelhőket és az ég madarait lehetett látni, tűzpiros színével, amelyen szikrázott a Nap, fenyegetően fel-felhördülő motorjával félelmetes tirannoszaurusznak látszott a szántó föld túlvégén, mintha arra várna, mikor érnek zsákmányai elérhető közelségbe. Amikor megindult feléjük, úgy pucoltak visszafelé, s ugrottak fejest a kiskunsági csatornába, mintha triatlon versenyen lennének.

Ez a traktor nem hasonlított egyikre sem. Talán ott sem volt.

És valóban, egyre messzebb húzódott, halkulni kezdett, és matchbox méretű képe mintha apja poraival együtt futott volna szerteszt a víz sugarában.

Osztálytársa apjának temetésén sokkal többen voltak. A rokonok és barátok sokaságán túl egy rögtönzött osztálytalálkozóknak is beillett, annyian sereglettek

össze az egykori bandából. Mindnyájan szerették Krisz apját. Borozót és zöldségboltot vitt házuk utcafrontján. Magas, jó kiállítású férfi volt, a nők kedvence. Tisztelte az utca törvényeit, leleményes és bátor ember lévén, egyéb ügyleteket is bonyolított, hogy családja semmiben se szenvedjen hiányt. Bármiről el lehetett vele beszélgetni, mindenkire volt pár kedves szava. A lányok bizonyára szerelmesek voltak belé, a fiúk meg fölnéztek rá, s örültek, ha olykor vállon lapogatta őket.

Szegényt egyszer majdnem leütötte a padlásfeljárójuk ajtajában. Krisz bulit szervezett, tele volt a ház italozó, hangoskodó kamaszokkal. Lent tombolt a tánc, a kertben alkalmi párok csókolóztak, de a kemény-mag a padláson verődött össze, ahol babzsákokon, elrejtett kis lámpák félhomályában titkos találkozókat lehetett bonyolítani, mint a *Holt költők társasága* című filmben. Mindnyájan már spiccesek voltak. Elhatározták, hogy szellemet idéznek. Kétes értékű könyvekből kikupálódva, emlékeztek néhány szertartás dramaturgiájára. Társai körbeültek egy kis dohányzóasztalt, szemüket behunyták, asztallapon szétcsapott tenyerük kisujjait összeérintették. Neki az volt a feladata, hogy a padlásfeljárónál ügyeljen egy nagy cirokseprűvel, amellyel időnként háromszor koppan-tania kellett a padozaton „Szelleme, szelleme, gyertek bel!” felkiáltással, s egy határozott mozdulattal feltépni az ajtót. Egy ilyen alkalommal majd szívszélhűdést kapott, mert amikor kirántotta a feljáró ajtaját, a lépcsőn egy sötét árnyat látott, cigarettaparaszának lidércfénye szinte beleégett a retinájába. „Leütöm! Esküszöm, leütöm!” – kiabálta rémulten a bódultságból felocsúdva, s már emelte is a seprűt, amikor Krisz megragadta a vállát: „Ő az apám. Nyugi.” Elszégyellte magát, kábultan lerogyant egy sámlira, s amikor a túlvilág lényeit invitáló seprűjét elejtette, az akkorát koppant, hogy mindnyájan összerendeztek. Utána nem győztek magyarázkodni, eldugdosni a megkezdett üvegeket. De Krisz apját, aki csak körülnézni ugrott haza, nem lehetett megvezetni. Amúgy sem kellett túl sok ész ahhoz, hogy fölmérje az ember, mibe csöppent. „Ti mit csináltok?” – kérdezte határozottan. S bár hangjában volt némi számonkérés és szemrehányás, ők mégis az aggódást vélték kihallani belőle. És egyfajta cinkosságot, amelytől kissé megkönnyebbültek. „Anyádnak nem mondom el, de most tessék szépen összepakolni, és levonulni a többiek közé. Aztán egy óra múlva kezdjen mindenki hazaszállingózni” – parancsolt rá a fiára. Mindenki kijó-

zanodott ettől a váratlan fordulattól, s egyenként letakarodtak a lépcsőn, szóval, mint egy illegális szeánsz rajtakapott szereplői. Hétfőn aztán az órák előtt nagyot rohögtek az egészen.

Önkéntelenül is fölidéződött benne ez a restellnivaló, komikus eset, amikor Krisz apjának fényképét nézte a ravatalozóban. Ugyanolyan szóval, orr-lógatva vonultak a koporsó után, mint hosszú évekkorábban a padlás lépcsőjén lefelé, betéve maguk mögött a túlvilág ajtaját, vissza a bántó, de egyértelmű csillárfénybe. Szellemet idézni sem volt kedvük többé, hát még akkor, amikor egymás apját kísérgették az utolsó úton. Tudták, nem jó bolygatni ezt az egészet. Mindenki maradjon csak a maga világában, elégedjen meg azzal, amit lát és érez. Visszahozni úgysem lehet senkit. Talán ekkor jözanodtak ki végleg. Amikor az egykori szelleműző koporsóján feldübörögtek a földrögök.

Hová tűntek az apák? Miféle földet igazgatnak? Miben hittek, ha hittek egyáltalán? Csupán abban, amit két kezükkel összekapartak? A családjukban? A gyermekeikben? Abban, hogy a rendszer összedől? Netán abban, hogy sosem dől össze? Volt, aki áltatta magát, és volt, aki időben ügyeskedni kezdett. Volt, aki a balatoni lángosnál messzebbre el se látott, és volt, aki fusiban szötte egy bizonytalan forradalom szövetét. A külvárosok hősei, akik lakótelepek árnyékában vetették meg a lábuk, a nagypolitika logikáját ki nem fürkészheték, de biztrók pultján könyökölve vagy füstös kártyacsaták szobáiban egy jobb világról ábrándoztak fehér atlétatrikóikban. S olykor kirúgtak a hámból egy-egy kerti partin, ahol vadul sercegett a bakelit, amíg ők pálinkaszagúan és csatagos fejfel forgatták csalódott asszonyaikat cukrozott táncdalok

Melankólia (fotó: Kiss Lenke Dorottya)

ritmusára. Nem voltak hatással a dolgok menetére, inkább elszenvedői mindannak, ami a fejük fölött dőlt el. A kirabolt gyáraknak. A számonkéréseknek. A hátrók megnyílásával egy időben bezárult ajtóknak. Míg tehetlenségükben jó néhányuk szeretőhöz járt, verte a gyerekeit, garázsok vagy fészerek gerendáira akasztotta föl magát. Voltak, akik túléltek, fölhúzták a kesztyűt, és vették az akadályokat. De tudták ők is, hogy nem ilyen világról álmodoztak.

S miféle nemzedék nőtt fel közben kezük alatt a külkerületek útvesztőiben? Jó része elvérzett már a kamaszkorban. Nem akart felnőni. Ez volt minden lázadása. Aztán később úgy kellett őket összeszedni beton pingpongasztalok alól vagy rossz hírű mulatók koszos vécéjéből, injekciós tűkkel a karjukban. S gyermekeik már ugyanazokon a padokon dekkolnak céltalan, olcsó szeszekkel mérgezve magukat, amelyeken ők. Ugyanolyan balhékba keverednek, mint amilyenekben ők is nemegyszer majdnem otthagyták a fogukat.

Akiket jobban óvtak, vagy erősebbek voltak, azok persze megkapaszkodtak – de iszonyat a szívük mélyén tekintgetnek olykor a hátuk mögé, amiért nem akartak, vagy nem tudtak segíteni az elmaradtakon. Ez rosszabb, mint egy háború, ahol a sérültért visszafordulsz. Itt, ha megtorpansz, elnyel a mély.

Hová tűntek az apák? A külvárosok néma hősei. Akik, akárhogy is, biztos pontok voltak. Néhányukat még felismerni véled aluljárók széthajtogatott kartondobozain. Mások az unokáiknak próbálják megadni mindazt, amit neked nem sikerült. Vannak, akik nagy kertés házakban ücsörögnek magányosan, mert már mindenki más kirepült mellőlük. S vannak, akiket eltemették. Miben hittek? Ha hittek egyáltalán.